

A zöldmozgalomnak is értenie kell a túlnépesedést, támogatnia a fogamzásgátlás evolúciós ugrását: enélkül nyomort hirdet.

Simonyi Gyula

a BOCS Alapítvány elnöke

Matematikus, rendszerszervező, szoftveres, hitoktató, közgazdász diplomái vannak, az évtizedek során ökológiát, bék tudományokat, demográfiát, nemzetközi fejlesztést, ifjúságsegítést is tanulmányozott. NB I-ben kosarazott, matekból országos tízben volt.

Könyveket, folyóiratokat, tanulmányokat publikált (a rendszerváltás előtt szamizdatként). 1995-ben meghívták a Balaton Group-ba.

Inkább kutató és előadó mint mozgalmár, mert a generalista, szintézisben látó tudomány művelése és átadása egyszerre intellektuális gyönyör és világmegváltás. Hegytetőkön és vízpartokon szeret elmélkedni a kozmikus távlatokról, történelemlről, az emberi lélek mélységeiről, regényekről, filmekről, zenékről. Számítógépközpontban kezdett, katolikus katonaságmegtagadóként börtönben folytatta, majd a Selyemgombolyítóban zöld könyvtár létrehozásában vett részt, és ökológiai, globalizációs kutatásokat végzett 1985-től a rendszerváltásig. Azóta szabadúszó. A Környezetvédelmi

Lexikon 1993-ban idézte egy írását, és jelzi, hogy az általa létrehozott

BOCS 1975-ben kezdte katolikus ifjúsággal a globális képzést.

1977 óta szervezi indiai dzsungeliskolákban szegény lányok iskoláztatásának támogatását, afrikai szervezetekkel is dolgozik. Kezdetől ott van a Zöld Országos Találkozókon, 2003 óta küldött a Külügyminisztérium felé. Székesfehérvár történelmi belvárosában nőtt fel és él, felesége gyógytornász, öt gyermekük mind diplomás és foglalkozik „világjobbítással”. Játékok, finomságok, borok és világcsavargó beszámolók keretében élvezzi a családi, baráti összejöveteleket. Hároméves kora óta bringázik, szükség esetén autót, motort, dodzsemet, kosármeccset, tevét is vezet.

Édesapám ügyvéd volt, édesanyám tanítónő, mindketten a Jászságból származnak. Sokat nyaraltam mindkét nagymamámnál, és csodás emlékeket őrzök. Anyai nagymamám kocsmárosné volt a faluszélen – mezítlábas foci a földutakon, tehének, igazi jó falusi környezet, az utca végéből kellett hordani a vizet. Ott a magyar kártya ment, és az „embörös ételek”. Az apai ág egészen más világ: nagybirtokosok voltak, apai nagyanyám édesapja volt Jászberény polgármestere. Noha a háború után mindent elvesztett tőlük, szegényen élő özvegy nagyanyámnál mégis a jó értelemben vett nemesi kultúra vett körül: nagy kert, finom dzsemek, különleges ételek – mint a tejberétes, amiről senki nem szokta tudni, mit jelent –, elegánsan öltözött emberek, francia kártya. Egészen más volt a könyvvállomány és a játékestílus. Ebben a kettősségben nőttem fel, ami nagyon jót tett nekem.

■ **Egy házasságnak nagy erőpróbája lehet az ilyen kulturális különbség....**

■ A szüleim 58 évig éltek jó házasságban. Én is a mindenki nyer játszmákat keresem, jobban megértem a különböző oldalakat, mint a szekértábor-beidegződésűek. Apai nagyapám gimnáziumi tanár volt, fiatalon meghalt. Visszamenőleg hat Simonyi Gyulát tart számon a család a felmenő ágon, és az én fiam is természetesen Gyula. Erős katolikus nevelést kaptunk, mind a két ágon.

Iskolába kerülve hamarosan elhatároztam, hogy matematikus leszek. Az egyszeregy tanuláskor a tanító néni olyan játékot talált ki, hogy a két padosor közé a terem végére felállított két gyereket a falnál. Mondott egy szorzást, aki előbb rávágta az eredményt, az egyet léphetett. Én mindenkit a falnál hagytam, és akkor tudatosult bennem, hogy ehhez különleges tehetségem van. Az általános iskolában matekot, fizikát, kémiát, atomfizikát, csillagászatot tanulmányoztam. Hatodikos koromban én szerveztem az iskolának a matematika versenyét, mert azt mondta a tanár, hogy nem volna fair, ha én is részt vennék. Hetedik lettem az országos versenyen. Ezenkívül főleg kosárlabdáztam. Édesapám sportkedvelő volt – a röplabda, foci, kosárlabda, teke, pingpong nagyon ment

nálunk. Tizenhat évesen egyszerre játszottam a serdülőben, az ifiben és a felnőttben. Abban az évben be is jutottunk az NB I-be.

■ **Tehát nagy kanállal ette az életet és csak a matekot vette komolyan...?**

■ A természettudományokat. A biológia, kémia, fizika, csillagászat is érdekelt. Középiskolában változott a helyzet, a Telekibe jártam Székesfehérváron matek–fizika tagozatra, mégis egyre többet foglalkoztam irodalommal, történelemmel, szociológiával, pszichológiával, filozófiával, antropológiával. Ma is úgy látom, hogy a társadalmi folyamatokat nem lehet megérteni a természettudományok, a reálfolyamatok, azok közt is elsősorban az ökológiai folyamatok megértése nélkül.

■ **A Jászság a nagyszülői múltban volt már csak jelen?**

■ Igen. A szüleim, amikor összeházasodtak 1950-ben, Székesfehérvárra költöztek, mert édesapámnak Jászberényben nem lettek volna lehetőségei a kommunista rendszerben.

Az ország egykori fővárosának főterén születtem és nőttem fel, a Hiemer házban, ami ma is Fehérvár egyik büszkesége. Most is a főtéren mellett élünk, ahol nem bontják le, nem alakítják át gyermekkorom életterét, az „ékszerdoboz” belvárost. Jó ott élni, ahol felnőtt az ember. Nincs forgalom, van egy kis kertünk – természetközeli, mégis a belvárosban, csodálatos kettősség.

A fordulat akkor jött, amikor gimnáziumba kerültem. Az egyik matektanárnak – Láng Hugó, aki alpolgármester is lett a rendszerváltás után – mindig volt egy-két tanítványa az országos tíz legjobb között, nagyon tudott a zsenikkel foglalkozni. A másik matektanár a leggyengébbeknek is meg tudta tanítani a matematikát – én hozzá kerültem. Ő viszont nem tudott mit kezdeni a jókkal. Az első félévben mindig egyest adott, mert nem volt könyvem, házi feladatom. A középiskolás matek nem volt újdonság számomra. Belátta, hogy nem kell velem foglalkoznia. Verseket írtam, társasági életet szerveztem, ápoltam a lányok lelkét.

Nagyon jó káplánunk volt a Bazilikában, Juhász Tibor – már meghalt. Volt egy mondása: „anélkül nem fekszem le, hogy verset ne olvastam volna aznap”. Nagyon jó irodalomtanárunk is volt: Borbély Gábor.

A vallással való komolyabb foglalkozásomat az indította el, hogy éreztem, az egyházi élet nem sokat tükröz abból, amit Jézus akart. Az egyházmegye legkatolikusabb családjai közé tartoztunk. A szomszéd lakásban volt a Bazilika plébániája.

Előfordult, hogy a püspök is nálunk nézte a tévét, szüleimmel kanasztáztak. Hároméves korom óta mindennap ministráltam.

■ **Ma már nem állna szóba önnel a püspök?**

■ Dehogynem. Most is vannak püspök barátaim. Ma már nem annyira ritkaság itthon se a haladó katolicizmus. De nemcsak az egyházi élethez, hanem a globális problémák körüli gazdasági, oktatási, politikai, sőt civil mozgalmi tehetetlenség helyett is vannak javaslataim.

■ **A kamaszkori éleslátás éveiben alakult ez ki?**

■ Nem, a fiatalkori kritikusság csak kiindulópont. A világ megértése csak évtizedek nagyon sok irányú, interdiszciplináris tanulásából, gyakorlatából és tapasztalatából alakulhat ki. A lelkes fiataloknak ezt nem árt szem előtt tartaniuk. Mivel nem kellett sokat tanulnom a kitűnőért, minden érdekelt. Társas életet szerveztem – kirándulást, bulit, ifjúsági klubot. Házibuli nem lehetett kiselőadás nélkül, és hogy meg ne beszéljünk volna a világ folyását. Szilveszterkor például olyan feladatokat adtam az ünneplő társaságnak, hogy mindenki menjen és keressen egy embert, aki szomorú, ha egyedül tölti a szilvesztert, és hozza ide.

Szerettünk a természetbe járni, sokat kirándultunk. Rituális biciklitúrákat szerveztem a Velencei-tó körül. Zavart minket a szemét, és ha vágta az erdőt.

■ **Mi köze volt ennek a vallásosságához?**

■ A Magyar Környezeti Nevelési Egyesület indulásakor kiadott Réce füzetekben tettem közzé a *Remetenap és természetmisztika a táborokban* című, a szamizdat korban, saját gyakorlatunkból született írásomat. A környezetvédelem és a vallás összekapcsolásával gimis koromban a nyugati magyar haladó katolikusok folyóiratában, a *Mérlegben* talákoztam. Itthon volt egy nagyon jó pap barátom, Dombi Feri bácsi. Különleges elme volt, radikális és újtó, és nagy szervező. Az ő hatására kezdtük elemezni az Evangéliumot. De még abban sem volt környezetvédelem – még az ilyen újszerűen gondolkodó katolikus fejében sem kapcsolódott össze ez a két dolog.

Az ELTE-re, matematika szakra mentem, mert akartam öt könnyű egyetemi évet, és csinálni tovább, amit addig: a társasági élet szervezését és a világmegmentést. Ebben találtunk egymásra a feleségemmel. 1975-ben visszaköltöztünk Fehérvárra és az egyetem mellett önkéntes munkával elkezdtem a hitoktatást. Akkor helyezték oda Molnár Alajost káplánnak a

Bazilikába, és szívesen adott nekem teret. A középiskolásokkal foglalkoztam.

■ **Hogyan lehetett hitoktató, ha nem volt ilyen diplomája?**

■ Akkor még nem is létezett hitoktató diploma. Később szereztem a Katolikus Hittudományi Akadémián. Egyszerűen a káplán védőszárnyai alatt csinálhattuk. Húsz középiskolással kezdtük, hamarosan lett több száz fiatal, és még a felnőttekből is kis közösségeket szerveztünk. Az a hat év hatalmas felvirágzás volt, amit az állam nem sokáig tűrt. 1981 nyarán a káplánt elhelyezték Fehérvárról, így az én templomi lehetőségeim is megszűntek.

■ **Az egyházi vezetésnek nem tetszett, hogy másról beszélnek, mint a hivatalos vonal? Vagy a Kádár-rendszer nem tűrte meg a vallásos alapú közösségi szervezkedést?**

■ A kettő együtt. Amikor nagypénteken ministráltam a püspöknek, azt kérdezte: „Gyuszikám, hol jártatok már megint az éjjelel? Már reggel a rendőrség zaklatott, hogy nem tartjátok be az állam és egyház közötti megállapodás kereteit.” Ugyanis minden nagycsütörtökön elmentünk virrasztani a Velencei-hegységbe, félszáz fiatallal keresztutat jártunk éjszaka.

■ **Akkoriban hogyan képzelte a világ megmentését?**

■ Középiskolás koromtól az volt a naiv érzésem, hogy a felnőttek elszúrták ezt a világot, de majd a mi korosztályunk rendbe teszi. A középiskolás osztályunk felőlől nagyon jó csapatot kovácsoltunk össze. De ez még mindig csak a spontán természetjárásról, a természet szeretetéről szólt, meg egy új életformáról (ma azt mondanám, Kisherceg életstratégiáról), és persze rengeteg önképzésről, hogy jobban megértsük a válságot.

■ **Isten szépen megteremtette a Földet és az ember elpusztítja – ez volt az alapgondolat? Tehát vissza kell térni az ősi, isteni értékek megbecsüléséhez?**

■ Nem, a világ egy alkalmas gyakorlópálya az ember és az emberiség fejlődéséhez, ezt az ember nem tudja elpusztítani, legfőlegb pármillió évre alig lakhatóvá tudja tenni az ember számára. Ezen a gyakorlópályán kell az embernek fölfelfednie emberi szintre, hogy ne legyen a természeti folyamatok áldozata. Amit környezeti válságnak érzünk, az valójában csak az evolúció szorítása, amely alkalmazkodásra kényszerít vagy kiszelektál bennünket. Szociológiailag, a millióféle összetett életstratégiát tekintve az emberiség milliónyi fajból áll. Az embercsoportok vagy alkalmazkodnak, fejlesztik élet-

stratégiájuk alkalmatlanná vált elemeit, vagy a kihalók közé kerülnek.

A Teremtő persze az újrakezdés lehetőségeit is megadja. A vallások sok isteni értéket őriznek, de ezek gyakran teljesen mások, mint amit a vallási tömegszervezetek annak mondanak. A Teremtő helyett sajnos gyakran bálvány-isteneket, s ebből következően erkölcstelen erkölcsöt tanítanak a vallási ideológiák. Ilyen például az, hogy a szex gyanús, a termékenység dicséretes. Mintha állati sorban akarnák tartani az embereket. Az állatok ugyanis nem szexelnek, csak nemzenek. Az állati szaporodási ösztön állati sorsba taszítja az emberiséget. Az emberré válás evolúciós folyamatának mai lépcsője, leckéje éppen a nemzőképesség humanizálása.

Az is téveszme, amikor a vagyont úgy állítják be, mint Isten ajándékát a jó emberek számára. A Teremtő szándékai szerint a nem anyagi kincsek segítik az ember fejlődését, nem a fogyasztás...

■ **Ön eleinte matematikusként dolgozott?**

■ Az első diplomám az ELTE matematikus, 1977-ben. Fölvettek a Fejér megyei építőipari vállalathoz, ahol nyugati számítógépet akartak vásárolni. Akkoriban a nyugati termékekhez valutakeretet kellett igényelni, de ezt nem kapták meg három éven át, így ezalatt tovább tanítottak. A cég pénzén szereztem még két posztgraduális diplomát: egy szoftvereset és egy menedzserképzőt. Végül vetek egy Videoton gyártmányt, így kezdtem ott dolgozni. De csak rövid ideig, mert 1985 lelegején Zelnik József elindította a Selyemgombolyítót, ami az ország legjobb zöldkönyvtára lett. Én adaptáltam hozzá az UNESCO mikro-ISIS könyvtári szoftverét, amit már személyi számítógépekhez írtak. A könyvbeszerzésekben is részt vettem, és oktattam az akkor új PC-ke könyvtárakban, művelődési házakban. Az az öt év – 1985–1990-ig – az életem különleges időszaka volt: a rendszerváltás bölcsője, a zöldmozgalom felszínre bukkanása.

Az igazgatónk számára ajánlólevél volt, hogy 1983-ban a tartalékos behívás megtagadása miatt tíz hónapot börtönben tartottak. 1983-ban az ENSZ egy jelentésében ki is emelte, hogy egyedül a világon nálunk történt meg, hogy római katolikusok börtönben ülnek a katonáskodás megtagadásáért.

■ **Köztörvényesek közé került?**

■ Az előzetes letartóztatás hónapjai alatt mindenféle köztörvényesekkel voltam különféle börtönökben. Utána a letöltőhelyen, Baracskán már csak gondatlanok (főleg gázolók),

gyermektartást nem fizetők, és vagy másfélszáz Jehova tanúja, néhány nazaréus és adventista katonaságmegtagadó közé kerültem. Katolikus katonaságmegtagadókból kevés volt, a hetvenes évek végétől úgy 25-30. De ez durvább helyzetekben sem volt jellemző a katolikusokra. Például tíznél is kevesebb katolikusról tudunk, akik nem vonultak be Hitler seregébe. Őket kivégezték.

■ **Akkor önnek már három gyermeke volt. Hogyan beszéltek meg otthon, hogy most a papa megy börtönbe?**

■ Ez benne volt a „világmegmentő” hozzáállásunkban.

■ **A felesége támogatta?**

■ Igen, ő nagyon bátor és reális asszony. Megtervezte, mit hogyan fog megoldani, míg távol leszek. Általában két és fél, három évre ítélték a katonaságmegtagadókat, gyorsított eljárásban, hat napon belüli tárgyalással. Nekem is három nap után már tárgyalásom volt, de az ügyész visszakérte nyomozásra az ügyemet, mert aznap reggel bekerült két újabb katolikus katonaságmegtagadó. Sokkolta őket, hogy ez tömegessé válhat. Azzal indokolta a házkutatást, hogy én vagyok a fő agytröszt, és el kell tiporni az egész szervezkedést. Nagyon fellélegeztem, amikor jó néhány tárgyalás után csak tíz hónapra ítélték.

■ **Ami azt illeti, tényleg bujtogatott, láttam a honlapon: „1983 katonaságmegtagadások”.**

■ Lefordítottam egy tudományos művet az ősegyház erőszakmentességéről (Hornus: It is not lawful for me to fight!), és sokat írtam a témáról, például egy tanulmányt *TANK (Töprengések a nem-katonáskodásról)* címmel. De igyekeztem elkerülni, hogy politikai színezete legyen, ugyanis nem a szocialista rendszerrel volt csupán probléma, hanem az egész domináns civilizációval.

■ **Mondjuk önmagában is politikai tettnek számított akkoriban kis közösségek szervezése.**

■ Valóban. A feleségem a Regnum Marianum kisközösségeiben nőtt fel. Ez a XX. század elején indult, a budapesti egyházi gimnáziumok hittanárainak szerzetesrendszerű közösségeként. A II. világháború után betiltották, és átváltozott kisközösségi mozgalommá – én is voltam regnumi közösségvezető. Dombi Feri bácsi, akit már említettem, hogy sokat tanultam tőle, a maga autonóm módján kicsit a Bokorhoz tartozott. A közösségek, amelyeket Fehérváron létrehoztam, nagyon sokszínűek voltak. Mi voltunk többek között a Taize lelkeség magyarországi terjesztői. Voltam 1974-ben Taize-

ben, egy kicsi francia faluban, ahol egy ökumenikus szerzetesrend jött létre, majd világméretű mozgalom nőtt ki belőle. Miután visszajöttem, rendszeresen lefordítottuk és gépelve (szamizdatként) terjesztettük a taize-i leveleket. Később több kötetben összegyűjtve adtam ki a taize-i irodalmat.

1974-ben egy hónap alatt körbestoppoltam Európát. Nem költöttem semmire, vittem a hálózásomat, aludtam erdőmezőn, ahol rám esteledett. Elfogadtam, ha meghívtak enni vagy szállásra, mint egy kolduló szerzetes. Ez következett a Kisherceg-életstratégiából. Úgy érzem, többet kaptam, mint ha turistaként mentem volna, mert az emberek közt éltem. Voltam Olaszországban a Focolare központjaiban (Rómában és Loppianóban), ami ma már Magyarországon is létező katolikus mozgalom. Részt vettünk a Regnum Hajszólo becenevű közösségvezető képzésén és a nagymarosi találkozók szervezésében is. Aztán ott volt még az ökumenikus mozgalom is – evangélikus, református, baptista lelkészekkel járunk össze. Többféle közösséghez tartoztunk, de a katonáskodás megtagadása és az ökológiai gondolatok iránti nyitottság szinte csak a Bokorra volt jellemző. Noha többféle is próbálkoztunk, csak a Bokorban sikerült annak idején ökológiai munkacsoportot létrehozni. Ebből nőtt ki a BOCS.

■ **Volt az ön által szervezett és működtetett közösségeknek egy határozott ökológiai irányvonala?**

■ 1977-ben írtuk a Karácsonyi határozatot, amelyben azt vetjük sorra, hogy mit szeretne születésnapjára az ünnepelt, tehát a Kisjézus. Felsoroltunk számos súlyos világproblémát, az alkoholizmustól a környezetszennyezésen át a háborúig, hogy mit tehetünk mi magunk a megoldásukért. A BOCS az egyik legrégebbi zöldegyház, s ugyanakkor nagyon sokszínű – a civil élet számtalan más szektorához is tartozik: vallás, béke, emberi jogok, szociális kérdések, környező magyarság, nemzetközi fejlesztés, ifjúság, jövő generációk, szexuális és reprodukív egészség és jogok ... A már említetteken felül mi vagyunk a magyar tagja 1995 óta a Kiengesztelődés Nemzetközi Szövetségének (IFOR), amely egy globális vallásos békekecsoport hálózat, az I. világháború idején jött létre. Közel egy évszázados története során már hat vezetője kapott béke Nobel-díjat. Az emberi jogokkal – különösen a nők szexuális és reprodukív jogaival – foglalkozó európai civil hálózatnak (EuroNGOs) is a BOCS a magyar tagja, valamint az ECEN-nek (European Christian Environmental Network), vagyis az Európai Keresztény Környezetvédők Hálózatának is. Ennek

a nyugati országokban a nagy egyházak a tagjai, de tőlünk csak megfigyelőként vannak jelen néha.

A globális látásmód kevés szervezetre jellemző a magyar civil életben. A HAND Szövetségbe, aminek a létrehozásában 2003-ban részt vettünk, alig lehetett találni tíz szegény országokban dolgozó magyar civil szervezetet. Valójában a BOCS nemcsak civil szervezet, hanem „think tank”, „agytröszt”, egy kis mozgalmi kutatóintézet. A zöldmozgalomban sok aranyos ember agyondolgozza magát, és nem jut ideje arra, hogy képezze magát. Egy ökofilozófiai konferencián előadtam a *Hatodik nagy kihalás* című tanulmányomat, ami az Ökotájban jelent meg 2009-ben. Ha sok zöld elolvasná, slágertémává lenne a népesedés. Kajner Péter írta róla, hogy „ez a legholisztikusabb és legvilágosabb írás, amit valaha olvastam, ami megérteti velünk az ökológiai válság lényegét”. Számomra a környezetvédelem soha nem azt jelentette, hogy tegyünk szűrőt a kéményekre. A csövégi megoldások nem elegendők. Meg kell előzni a bajokat, s az egyetlen igazi megelőzés a fogamzásgátlás: nem lenne szabad erőltetett ütemben, a párok számára balesetként rángatni le a túlszűfolt Földre másodpercenként két gyermeklelket. Aki már idekerült, az megpróbál kimászni a szegénységből, kiharcolja, kikaparja a maga részét a Föld roncsaiból.

Elképesztő, hogy ha erről beszélek, az agyakat gyakran elborítja az indulat, és hihetetlen tájékozatlanság derül ki.

A zöldmozgalomban szerencsére nem tapasztaltam ilyet. Különc témának tartják, néha szimpatizálnak is vele és négy szemközt drukkolnak nekem, viszont a többség nem igazán érzi „zöld” kérdéskörnek. Martin Luther King mondta az 1960-as években: „a középkori járványokról nem tudtuk, hogy mi okozza, és nem tudtuk a megoldást, de korunk legpusztítóbb járványát, a túlnépesedést tökéletesen értjük, és kezünkben vannak a megoldás lehetőségei. Ami hiányzik, az a probléma horderejének a felismerése és hogy oktassuk az áldozatok milliárdjait”. Ez a gond a magyar zöldmozgalomban is. Több mint két évtizede van országos zöldtalálkozó, ez alatt közel kétmilliárddal nőtt az emberi létszám a Földön, de még soha nem sikerült elérnem, hogy ebből plenáris téma legyen, és a szekció iránt is csekély az érdeklődés.

■ **Mennyire látszott a fogyasztói társadalom igazi mibenléte a szocializmusban?**

■ Láttuk, mi folyik nyugaton, és Magyarországon is, visszatekintve látjuk, az ötvenes évek végétől egyre növekvően túl-

lépte a népesség ökológiai lábnyoma az ország területének eltartóképességét. Gimis koromban átírtam a tücsök és a hangya mesét. Az volt a fő gondolatom, hogy az emberek mókuskereket hajtanak, dolgoznak értelmetlenül, és közben nincs idejük élni, és arra – ahogy Saint-Exupéry mondja –, ami a legnagyobb fényűzés: az emberi kapcsolatokra. Ez fontos kamaszkori alapélményem volt, amiből a BOCS Alapítvány alapgondolata is kinőtt.

A Kisherceg-életstratégia két csoportra osztja emberi dolgainkat – öt a gyökerek, öt a gyümölcsök szférája. Az öt gyökér: azok a szükséges dolgok, amelyekkel óvatosan kell bánni, mert, mint a majomkenyérfa gyökerei, szétmorzsolják szegény kis bolygónkat – a szaporodás, a termelés, a fogyasztás, a szennyezés és a küzdelem. És az öt gyümölcs – amiért érdemes élni: lélek és kozmosz, szellem és alkotás, család és barátok, szolidaritás és szelídség, játék és öröm. Ez csak egy vázlatos összefoglaló, a lényeg, hogy az életnek ezek a nem anyagi kincsei nem terhelik a Földet, ezekben végtelenül lehet fejlődni. Ez az élet célja. Ezeknek a nem anyagi kincseknek az érzékeltetésére egy – igazi érzelmi, közösségi értékekkel teli – gondolatfelhőt szoktunk bemutatni.

A lényeg, hogy olyan életformát találjunk és csak annyi gyermekünk legyen, hogy ne kerüljünk mókuskerekbe. Különben ez az életeszmény nem követhető. Maradjunk meg ráérős, különleges egyéniségeknek. Láttam, ahogy sok kortársam elidegenedett a szüleitől, akik nem értettek ebből semmit, be voltak zárva a maguk mókuskerekébe, ami sajnos kortársaim nagy részét is elragadta.

■ **Önök másfajta kapcsolata volt a szüleivel?**

■ Nem volt rossz, de azért elhatároltam, hogy olyan szülő leszek, aki nem felejt el, hogy milyen volt kamaszknak lenni, nem hajlandó beszállni a mókuskerek civilizációjába, és hagyni, hogy elszürküljenek a kapcsolatai. A zöld gondolat számomra elsősorban ilyesmit jelent: életművészetet, amely nem terheli a Földet.

■ **Ami a követhetőséget illeti: ma már egy alapszintű élethez nem elég egy nyolcórás egyszerű munkahely.**

■ Azt hiszem, a világot inkább a reálfolyamatok mozgatják, nem az emberi mohóság. Ma vagy agyondolgozza magát valaki, vagy nem kap állást. Az emberiség annyira túlnépesedett, hogy csak iszonyú sok robottal és egymással kegyetlenül versenyezve tudja kipróbálni a Földből a megélhetését, s ezzel szét is barmolja az egyetlen éltető otthonát.

- De akkor itt nem az emberi mentalitással van baj, hanem a világ struktúrája változott meg úgy, hogy az egyén kiszolgáltatott. Tehát ez a civilizáció globálisan fenntarthatatlan, és ezen már nem segít az emberek szemléletének formálása sem? Vagyis a zöldmozgalom értelmetlen szélmalomharcot folytat?
- A zöldmozgalomban is és általában a civil szférában két tábor van. Az egyik moralizál és nevel, azt mondja, hogy az embereknek kellene megváltozniuk. A másik a struktúrára és a politikára koncentrál, és azt mondja, az emberek csak sodródnak, tehát nem ők a hibásak és nem rajtuk múlik a változás, hanem a döntéshozókon. A BOCS összefogja a kettőt. Az indulásunk a „térjetelek meg és minden rendben lesz” jegyében telt, de nagyon jól látjuk, hogy az oroszlánál az ember nem tud megküzdeni a pusztá kezével. Viszont a gyenge ujjával meg tudja húzni egy puska ravaszát, és máris erősebb, mint az oroszlán. A saját életünkben, és a megatrendek esetében is az úgynevezett „leverage” – billenő, meghatározó – pontokon kell beavatkozni, ott lehet a legkisebb erővel a legnagyobb változást elérni.
- És ezek hol vannak?
- A saját életünkben egyszerűen el kell kerülni a tíz időcsapdát. Sok ember valamikor még éretlenül és átgondolatlanul hoz meg nagy horderejű döntéseket, és csak évek múlva derül ki, hogy mit rontott el. Ezek az időcsapdák, mert nem látjuk egyből, hogy milyen veszélyek leselkednek ránk. A puska ravasza: ha az ember helyes döntéseket hoz hosszú távra. Akkor képes elkerülni a mókuskereket. Az egyik olyan csapda, amelyből különösen nehéz kikeveredni, az eladósodás, a másik a pályaválasztás. Nekem több diplomám van, szabadúszó vagyok, mindig szerettem tanulni, a magam ura lehettem és rugalmas tudtam lenni a megélhetésben. De a legtöbb embernek a pályamódosítás nagyon nehéz feladat. A legtöbben örülnek, ha találnak állást, mind egy, hogy az káros, vagy hasznos. Ezért aztán magánemberként attól szenvedünk, amit dolgozóként okozunk. A véletlen gyermeknemzés időcsapdája a legsúlyosabb, ökológiai szempontból, akár 500 százalékkal megnövelheti az illető lábnymát, azaz százszor akkora jelentősége van, mint annak, hogy szelektíven gyűjti-e a hulladékot. Ha valakinek gyermeke születik, az visszavonhatatlanul megváltoztatja az életét. Amikor a gyerek a szülőt túlzottan megterheli, nem öröm, hanem kötelesség és az életminőség rombolója, ak-

kor a gyereknek is sokkal jobb lenne, ha később, felkészültebb szülőkhöz, kevésbé túlterhelt Földre foganhatna meg. Épp ezért kell az ifjúsággal foglalkozni, felhívni a figyelmüket az időcsapdákra, és segíteni őket abban, hogy minél értebben hozzák meg a fontos döntéseiket.

■ Milyen időcsapdák vannak még?

■ Például a párválasztás. Naivan reménykedni két évtizedig, hogy megváltozik a párunk, és főleg szülni egy rossz kapcsolatban, pláne több gyereket – ez a legszörnyűbb időcsapdák egyike. Az ilyen típusú történetek elkerülése céljából beszéltem annak idején az ifjúsági hittanon a fehérvári Bazilikában egy egész évig a szerelemről. Ebből a szempontból alapvető, hogy a párok éveken együtt éljenek, mielőtt gyermeket nemzenek. Lakva ismerszik meg az ember. Minden gyermeknek joga, hogy felkészült és stabil kapcsolatban élő szülőkhöz fogadjon meg. Platon *Az ideális állam* című művében korhatárt szab a nőknek, és egy magasabbat a férfiaknak, amelynél fiatalabban az ember ritkán érett arra, hogy szülő legyen. Mórus Tamás az *Utópiában* átveszi ezt a gondolatot.

■ Akkor ön is beleesett egy időcsapdába?

■ Szerencsénkre nálunk ez nem volt csapda, a szüleim egy nagy tanácsli lakást hagytak ránk és olyan kirívó egyszerűségben éltünk, hogy a megélhetést könnyen előteremtettük, ez nem vont el a családtól és a küldetéstől. Egyetemre jártam, de elég volt a dolgozatokat megírnom, nem sokat kellett följárnom Pestre. Otthon éltük a világunkat, a feleségem gyesen volt. Jóval értebb voltam a koromnál, tizenhárom gyereknevelési könyvet olvastam el, amikor az első gyerekünket vártuk, aztán írtam belőle egy tanulmányt, amit később számos helyen előadtam szülőknél arról, hogyan kell gyereket nevelni.

■ Valamennyi időcsapdát kipróbálta?

■ Nem, például a függőségek számomra ismeretlen világ. Bár milyen szenvedélybetegség idegen tőlem – az alkoholizálás, a szerencsejáték, a dohányzás, a kábítószer – sőt a kávézást is ide sorolom.

A lakhelyteremtés is időcsapda: hol építke házat és jól tervezem-e meg, hol veszek lakást, mekkorát, mennyire adósodom el, hogyan tudom kifűteni, karbantartani, hol találok ott munkahelyet, mennyit kell közlekednem a kapcsolataim ápolása, a munka, a felüldülés érdekében, lehet-e ott élni, mindent helyben megoldani...

A csoporthoz tartozás is hallatlan erő – akár egy szurkolótáborhoz vagy egy zenekar rajongóihoz kapcsolódás. Ha jó

csoporthoz csatlakozom, az jó irányba visz, ha rosszhoz, abból nagyon nehéz kiszabadulni. De még egy jó csoporthoz tartozás is egy idő után gátja lehet a továbbfejlődésnek, mert az ember nehezen fordul szembe a baráti körében, szakmai vagy mozgalmi csoportjában uralkodó nézetekkel.

■ **Ön sokat beszél a családtervezésről, ehhez képest öt gyermeke van. Nem mondják néha, hogy bort iszik...?**

■ De, természetesen sokan egyből erre gondolnak. Az ismert talalós kérdéssel szemléltetném az agyműködésünket az ilyen helyzetekben. „Egy apa és a fia baleset miatt súlyos sérültként kerül kórházba. Amikor a fiút betolják a műtőbe, a sebész főorvos felkiált: Őt nem műthetem, hiszen a fiam!” Hogy lehet ez?

Bármilyen kézenfekvő is a megoldás, meghökkentően sokáig gondolkodnak az emberek, akik először hallják ezt a talalós kérdést. Nem tudják kitalálni, mert az agyuk arra van beállva, hogy egy sebész főorvos csak férfi lehet. Quinn az ilyen blokkolásokat Kultúra Anyjának nevezi. Nos, a népesedés globális és történelmi szemlélete annyira hiányzik az oktatásunkból, a médiából, a közbeszédből, hogy a tudatlanság óriási és a téveszmék általánosak.

A családtervezést az ENSZ 1968-ban az emberi jogok közé sorolta. Ez azt jelenti, hogy gyermekeinek a számát és a születésük közt eltelt időt minden párnak saját joga és felelőssége eldönteni. Nem az a baj, hogy némelyeknek sok gyermekük van, másoknak meg egy se. A BOCS üzenete elsősorban az, hogy azt az évi százmilliónyi nem kívánt fogantatást kellene elkerülni, ami a párok számára baleset. Az a szlogenünk, hogy képzelj el egy világot, ahol csak szerelmes, felkészült párok nemzenek gyereket jól informált, felelős döntéssel.

Mindenki meg tudja ítélni, ha kellő felkészítést kapott, hogy neki mennyi való. Beszélnek arról, hogy a felmérések szerint a fiatalok több gyereket szeretnének, mint amennyi később ténylegesen születik nekik. De vajon figyelembe veszik-e, hogy az első gyerek megszületése után a „gyerekvállalási” tervek nyomban lejjebb mennek, mert akkor már nem naivan álmodoznak, hanem van némi tapasztalatuk arról, mit is jelent gyermeket nevelni.

A „gyerekvállalás” szó téves filozófiát tükröz, és mélyen sérti a jövő generációk jogait. Mintha valahol a gyermeklelkek sorban állnának, hogy valaki végre vállalja már őket és lejöhessenek a Földre! Ezzel szemben sokuk inkább rémülten kapaszkodik, és másodpercenként kettő-három balesetként

Hagyományőrzés és természetszeretet, 2009

Tanárképzés megnyitója az 1977 óta támogatott indiai iskolában, 2006

Globális képzés, Budapest, Szent István Iskola, 2007

Pódiumbeszélgetés Persányi Miklós környezetvédelmi miniszterrel, Sziget Zöld Udvar, 2005

Dennis Meadows látogatása otthonunkban, 2005

Dr. Csapody Tamás moderálja a börtönviselt katolikus katonaságmegtagadók kerekasztal-beszélgetését, Sopron, 2005

Talpalatnyi Zöld interjú, Sziget Zöld Udvar, 2005

zuhan le a Földre – ahogy John Lennon írta –, a pár által nem kívántan, sokszor egy üveg szesz hatására. Gyermeket nem vállalni kell, hanem kiérdemelni! Úgy kérdezni, ahogy a szöveggyűjteményünk címe mondja: „Igazán szeretne egy gyermek nálunk és most megfoganni?” Minden gyermeknek joga, hogy kívánt, mégpedig önmagáért kívánt gyermekként fogadjon meg, szerelmes, felkészült párhoz.

Nem roskadozna a Föld, ha a serdülők megfelelő szexuális felvilágosítást, nevelést és fogamzásgátlási lehetőségeket kapnának. A serdülők szándékos tudatlanságban tartása, a szex téma tabuvá tétele a történelemben sokszor szolgált arra, hogy mire észbe kapnának, már annyi gyerekük legyen, amennyit józan előrelátással sose akartak volna. Ma is serdülő lányok tízmillióit adják férjhez (avagy adják el „szülőgépek” Amartya Sen kifejezésével), és évente 15 millió fiatalok női szül. Magyarországon se ritka, hogy a megkérdezett nők kevesebb gyermeket tartanak ideálisnak, mint amennyi már van nekik.

Vannak ismerőseim nyolc-tíz gyerekkel is. Ha nekünk lett volna tíz, valószínűleg roncs családdá váltunk volna. Az öt viszont mind kitűnően érettségizett, két-két nyelvvizsgával, és könnyedén kerültek egyetemre. Mindig volt időnk rájuk, a feleségem szakmai pályafutása sem szakadt meg, én is élhettem a hivatásomnak. A feleségem gyógytornász, egészségügyi szakközépben csecsemőgondozó végzettséget is szerzett, nagyon jól tudott vigyázni a család egészségére is. A szüleim építkeztek, ránk hagyták a tanácsi lakást, így soha nem volt adósságunk. Ez mind hozzájárult ahhoz, hogy merésztünk sok gyermekről gondolkodni. Átlagosan három évenként születtek a gyerekek, így nem váltak teherré.

■ Említette, hogy nincs fogadókészség az ön gondolataira. Ennek nyilván az az oka, hogy Magyarországon a családtervezés más kontextusban szokott előfordulni. Nálunk csökken a lélekszám – és mindjárt hozzá is tesszik, akik emiatt aggódnak, hogy bezzeg a cigányság meg nő. A túlnépesedés a harmadik világ problémája, foglalkozzanak vele ott.

■ Igen, sajnos ez a téveszme annyira általános, hogy még a zöldek többségére is jellemző. „A csónaknak az önök felé eső vége süllyed” – mondják a jómódú országok a szegényeknek. Pedig a globalizáció egyre jobban kiegyenlíti a különbségeket: a szegény országokban egyre nő a társadalmi piramis jómódú része, a gazdag országokban pedig egyre

többen szegényednek el. Indiában közel másfélszáz millió ember él már európai szinten, míg Európában egyre nő a munkanélküliség. A globalizálódott munkaerőpiacon az alkupozíciók egyre gyengül. Kinek kell a drága magyar és európai munkaerő, amikor a munkahelyeink elmehetnek oda, ahol százmilliók könyörögnek a gyárkapuk előtt, hogy valaki zsákmányolja már ki őket? Évente nyolcvanmillióval vagyunk többen. Márpedig amiből túltermelés van, az egyre olcsóbb, ez a piac törvénye. Az ember értéke a nullához közelít, ahogy Stanislav Lem fogalmazta egyik túlnépesedés esszéjében.

Egy civil zöldnek globálisan kellene gondolkodnia, és felismernie, hogy a népességrobbanás közepette csupán szélmalomharcot vív, állandó visszavonulásokkal és kudarcokkal. Ami pedig a politikát illeti, Magyarországnak egyik legalapvetőbb nemzeti érdeke a családtervezés emberi jogának biztosítása szerte a világon. A magyar demográfiai és nyugdíjhelyzetet is a globális népességrobbanás határozza meg, nem a hazai szülések száma. Állítólag kevés gyermek születik – de annak a kevésnek se jut munkahely. Ez egyre általánosabb – Spanyolországban például mostanában a friss diplomások fele nem talál állást. Ha Európában több gyermek születne, a munkanélküliek serege szaporodna még gyorsabban.

Ez egy „mindenki veszít” helyzet. Mi elveszítjük a munkahelyeinket, a szegény világban nő a nyomor és az erőszak – és mindenki elveszíti a normális klímát, az élhető Földet, a közbiztonságot, a békét, a víz, az élelmiszer és az energia ára mindenhol az egekbe szökik. A magán és közösségi „megoldáskeresők” (elvonulás vidékre, egészséges táplálkozás, függetlenedés az infrastruktúra hálózataitól, túlélési technikák stb.) sem tudnak elmenekülni a klímamegbolondulás, az erőszak, a civilizációs összeomlás elől.

„Mindenkinek nyere” helyzet lenne a családtervezési lehetőségek biztosítása mindenhol a világon (ittthon is!). Ezért hangsúlyozza a BOCS az egyéni, családi, társadalmi, nemzeti érdeket. 2010-ben körülbelül 120 milliárd dollár ment az OECD-országokból a szegény országok segítésére. Ennek csupán 4 százaléka, kevesebb mint fél százaléka célozta a családtervezési lehetőségek megteremtését. Ezt az arányt kell megnövelni, ezzel a segítyezést sokkal hatékonyabbá tenni. A fejlesztési pénzek legalább negyedét kell családtervezésre költeni, ez megelőzné a baleset-nemzések nagy részét.

Már 1996-tól OECD-országként kötelező lett volna, hogy a szegény országokat támogassuk. Az EU most már bevasal-

ja rajtunk, úgyhogy a Külügyminisztériumban 2003 óta van Nemzetközi Fejlesztés Főosztály. Persze messze vagyunk az ENSZ kívánalmától, a GNI 7 ezrelékétől. Az EU 2010-re a 12 új tagországnak 1,7 ezreléket írt elő, de 1 ezreléket se értünk el. 2015-re 3,3 ezrelék van az új tagországok elé célul kitűzve. Kiszámoltam a külügynek már évekkal ezelőtt, hogy ha a 7 ezreléket családtervezésre fordítanánk a szegény világban, akkor annyi ökolábnyomnyi terhet előznénk meg, mint Magyarország teljes ökolábnyomának a 10 százaléka. Ennél hatékonyabb környezetvédelmi lehetőség nincs, és enyhítene a magyar munkanélküliségen, és azon keresztül a magyar demográfiai és nyugdíjproblémákon is.

A zöldek többsége sem érti a népességrobbanás mindent meghatározó jelentőségét. Sok jó szándékú, lelkes mozgalmárnak a szegénység elleni küzdelemben, a szociális, az esélyegyenlőségi, az emberi jogi, a béke, a vallási, a nemzetközi fejlesztési témákban még sok információra, önképzésre lenne szüksége, hogy kiszabaduljon az évezredes agymosásból. Még az emberi jogokkal és szociális munkával, akár romák segítségével foglalkozó szervezetek sem ismerik a családtervezés emberi jogát, mert ez civilizációnk vakfoltja.

Különösen igaz ez a vallásos mozgalmároknak. Például egy néhai ismerős pap, akinek központi témája volt a „trón és oltár szövetsége” elleni küzdelem, csak annyit ismert fel, hogy a mindenkor hatalomnak a háborúra uszításhoz szüksége van a vallásokra. Azt már nem foghatta fel, hogy trón és oltár legfőbb és legősibb közös akciója a túlnépesedés erőltetése, így maga is ennek szolgálatába állt. Szerencsére a „trón” általában kevésbé ideológikus gondolkodású, így ma már talán egyetlen hatalom se akar népesedési versenyt. Sőt már az egyházakban is csak egy törpe kisebbség ilyen elmaradt. Amikor Suenens bíboros a II. Vatikáni Zsinaton (1961–1965!) korunk Galilei esetének nevezte a fogamzásgátlás tiltását, nagy tapsot kapott a két és fél ezer püspöktől. VI. Pál pápa erre levette a Zsinat napirendjéről a témát, mert egyértelmű volt (és egyre egyértelműbb), hogy az egyház nem fogadta el ezt a tudománytalan pápai magánvéleményt.

■ **Nem hiszem, hogy az volna a helyzet, hogy a zöldek nem értik az ön gondolatainak fontosságát. De ahogyan a zöldmozgalom alapjelszava is mutatja – gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan! – úgy vélik, alapvetően a lokális problémákkal kell valamit helyben kezdeni.**

- A zöldmozgalmat a gombolydai (Selyemgombolyító) éveim alatt ismertem meg szélesebben, az 1980-as évek második felében. A zöldek hallatlanul élen jártak szervezettségben: nem sokkal a rendszerváltás után már e-maileztünk, amikor ez még az üzleti világban sem terjedt el. A Zöld Pók internetes hálózat az Ökotárs jótéteménye volt – laptopokat osztott és létrehozott egy szerveret. Ez csodálatos dolog volt annak idején. Lehetővé tette, hogy beindultak a fórumok, a faliújságok. De a helyi cselekvés, technikai ügyesség, szervezettség is csak elpocsékolja az energiákat, ha nem vezérli a globális megatrendek értése, ami sajnos a zöldmozgalomnak sem erőssége. Bárhol bármilyen zöld és nem zöld tevékenységnek kísérőjelensége kell legyen az évi százmilliónyi baleset-nemzés megelőzése, mert enélkül a tevékenység eredménye kerül veszélybe.
- **Ezt szorgalmazza az országos találkozók és a mozgalmi levelezésekben is?**
- Az OT-kon kezdettől ott vagyunk, szekciót szervezünk, a BOCS nyakig benne van a magyar zöldmozgalomban, de nagyon keveseket érdekel a globális helyzetkép. Pedig a Bem tér (a Külügyminisztérium épülete – a szerk.) talán lehetne elég lokális hely ahhoz, hogy a „cselekedj lokálisan” jegyében felszólaljunk ott a nemzetközi fejlesztéspénz hatékonyabb és zöldebb elköltéséért. 2002-ben az OT-n felhoztam, hogy hamarosan lesz egy társadalmi tanácsadó testülete a külügynek, ahova lehetne delegálni. Azóta két évente újráválaszt erre a zöldmozgalom, de sokaknak valószínűleg máig sem világos, mi közük a zöldeknek a külügyhöz.
- **Baj, ha eltérnek a vélemények arról, mi a leghatékonyabb stratégia? Nem elég, hogy egy hajóban eveznek?**
- Az a baj, hogy a zöldmozgalom csapdában vergődik. A nyomort hirdeti – legalábbis ennyit ért belőle a közvélemény. Azt mondják a zöldek, hogy röviden zuhanozzunk, ne autózunk, ne, ne, ne... – mindenben csak korlátozni akarnak. A zöldmozgalom persze nem észleli, hogy ennyire negatív, hiszen a környezet megmentéséért küzd. Itt egy védeni való folyó, ott egy béka, egy erdő. De ha ránéznének az ökolábnyom számítására, rádöbbennének arra, hogy a nyomort hirdethetik. A 2007-es adatok szerint a Földön egy főre 1,79 globális hektár eltartóképesség jut. Ez bő fele a magyar átlagnak. 2005-

ben mi tettük ismertté oktató animációinkkal és poszterünkkel az ökolábnyom számítását. Az emberek kiszámolhatják a személyes ökolábnyomukat, majd azt is, hogy ha mindenféle fogadalmakat tesznek, és azokat be is tartják, akkor még mindig 2,5-3 körül lesz az ökolábnyomuk. Pedig azt már nyomornak érzik, holott fejenként csak 1,79 jutna. Ideális helyzetben a mai magyar szint felén kellene élnie mindenkinek és Magyarország területére még be kellene fogadni 2-3 millió embert túlzásfolt ázsiai területekről. Mivel évente 80 millióval többen vagyunk, a gyerekeinknek már valószínűleg csak a mai magyar átlag egyharmada jut majd, mert közben a Föld is egyre jobban megy tönkre. A zöldmozgalom nem számol? Benne vannak a maguk kis küzdelmeiben, és állandó versésre vannak ítélve, amíg a népességrobbanás tart. A BOCS-nak körülbelül olyan a helyzete, mint Julianus barát-nak, amikor a tatárjárás előtt visszaért Ázsiából, és azt mondta: „Emberek, valami borzalom közeledik!” Mindenki el volt foglalta a lokális ügyeivel, aztán egy éven belül a lakosság fele elpusztult. Homokvárakat építgetünk a tengerparton, miközben jön a cunami.

- **De mit akar ezzel mondani? Ne foglalkozunk a mi két-háromszoros ökolábnyomunkkal, hanem menjünk, és az amerikaiak kilencszeres lábnyomát próbáljuk lecsökkenteni? Vagy fejtsünk ki ott meggyőző tevékenységet? Vagy menjünk Indiába és korlátozzuk a születésszámot?**
- Nem kell korlátozni. Hanem segíteni kell őket abban, amit ők szeretnének a legjobban. Szegény indiai lányok iskoláztatását támogatjuk 1977 óta, főleg törzsi és az érinthetetlen kasztbeli lányok oktatását dzsungeliskolákban. A statisztikák azt mutatják, hogy ha a szegény országokban egy lány írni-olvasni-számolni megtanul, tehát egy alsó tagozatot elvégez, akkor az élete során már csak feleannyi gyereke születik, mint egy írástudatlannak. Pedig nem tanult még családtervezést, csak egy pici lehetőséget kapott arra, hogy beleszóljon a sorsa alakulásába. Ha leérettégizik, akkor már csak harmadannyi gyereke születik. Természetesen a saját lábnyomunkat is csökkentenünk kell, hiszen Magyarország területét is közel másfélszeresen túlterheli a magyar lakosság. De azért kérdezzük meg magunkat, mielőtt túl sokat remélünk ettől, hogy a Teremtő 9-10 milliárd szegény embert tervezett-e rázúfolni erre a Földre, vagy 3-4 milliárd, magyar átlagszinten élő embert.

A leghatékonyabb zöld cselekvés családtervezést tanítani az USA-ban. A Worldwatch Institute nemrég utalt egy felmérésre, mely szerint ott is a foganások közel fele a párok számdéka ellenére történik. Az amerikai fejenkénti lábnnyommal szorozva az ottani népességnövekedés nagyobb csapás a Földre, mint a kínai és indiai népességnövekedés együttvéve.

■ **Ha a zöldmozgalmon belül a BOCS Alapítvány ezzel foglalkozik, az teljesen rendben van. De miért kellene a jelenkori magyar környezeti problémákat félretolva ennek a kérdésnek elsőbbséget adni?**

■ Minden téren mindent meg kell tennünk, hogy civilizációnk ne lezuhanjon, hanem kényszerleszállást tudjon végrehajtani. De ha egy üvegtálat megtöltünk homokkal, és utána próbálunk beletenni még kavicsokat és köveket, nem fog menni. Viszont ha először beletesszük a nagy köveket, akkor, bár látszólag tele van, még egy csomó apró kavicsot is beleönthetünk, majd homokkal kitölthetjük a réseket. És utána még a vicc kedvéért beleönthetünk egy üveg sört is – mert „egy üveg sör még mindig belefér”.

A túlfogyasztásnak is a túlnépesedés okozta verseny és kényszerfogyasztás a fő hajtóereje. Ezzel a hajtóerővel kell elsősorban foglalkozni, hogy a többi tennivaló ne legyen kilátástalan. Ráadásul a családtervezés a leghatékonyabb. Koppenhága kudarcra lett a nemzetközi klímatergialásoknak, mert mindenki azt akarja, hogy a másik csökkentse a szén-dioxid-kibocsátását. A népességét viszont már senki nem akarja növelni, ebben egyetértés lehetne, ha mernének beszélni róla. Az angol Optimum Population Trust (Optimális Népesedés Alapítvány) készítettett a londoni egyetemmel egy tanulmányt, és be is mutatta Koppenhágában, hogy ha egy dollárt családtervezési lehetőségek megteremtésére költünk a szegény országokban, többször annyi szén-dioxid-kibocsátást előzünk meg, mintha azt az egy dollárt szélenergia beruházásra vagy más zöldtechnológiára költjük. A családtervezés a leghatékonyabb zöldtechnológia. A dán kormány létre is hozott erre egy külön alapot, hogy a klímapiénzeket családtervezési programokra fordítsák.

■ **De ez ugyanaz a logika, amit ön mond, hogy a másik korlátozzon, én viszont még fejlődni akarok! Dániában és egész Európában a népesség előregedése a probléma. Mind a környezetszennyezést, mind az ipari termelést kiszervezték a szegény országokba. Amikor a dánok azt mondják, hogy kívánatos volna, ha a**

népesség csökkenne Indiában, akkor ők ezt hátradőlve mondhatják, és nyugodtan költhetnek szélenergiaira is.

■ Az előregedés egy rövid távú fogalom, amely a demográfiai átmenet négy fázisából csupán az egyiket jelenti, amely szükségszerű egy kívánatosabb egyensúly eléréséhez. Az írott történelem során viszonylag egyensúlyban volt a magas születésszám a magas halálozással. Ezt a viszonylagos és nem túl kívánatos egyensúlyt nevezhetjük történelmi túlnépesedés állapotnak (amelyben a népesedési egyensúlyt tartó természeti törzsek a kivételek).

Az átmenet első fázisában a halálozás lecsökkenése népességrobbanáshoz vezetett, mert a féleszű egészségügyi és szociális gondolkodásmód nem törődött a fogamzásgátlás lehetőségeinek megteremtésével. A gyermekek aránya megnőtt, nagy létszámú generációk születtek, ez súlyos terhet ró a társadalomra.

A második fázisban a születésszám is csökken, ez a demográfiai bónusz időszak, amikor az eltartottak aránya csökken. Ezek a bő esztendő, amikor tartalékolni kell a következő szűk esztendőkre.

A harmadik fázisban a nagy létszámú generáció idős korú lesz és a dolgozó korosztály kisebb létszámú, az eltartottak (ez esetben az idősek) aránya megnő, ez súlyos terhet róhat a társadalomra. De az egyikét, aki két szülőt és négy nagyszülőt tart el, egyben két szülő és négy nagyszülő felhalmozott öröksége, a bónusz időszakban félretett öngondoskodása, a kisebb létszám miatt magasabb fejenkénti társadalmi és természeti tőke segíti ebben a feladatában.

A negyedik fázisban újra arányos társadalmi korfa jöhet létre, de már jóval alacsonyabb létszámmal, nem túlterhelve a terület eltartóképességét. Az egyensúlyt már nem a magas halálozás tartja fenn a magas születésszámmal, hanem az emberré válás következő lépcsőjén az ember megtanult tudatosan, felelősen bánni a nemzőképességével. Alacsony születésszám tart egyensúlyt az alacsony halálozással, miközben a kevés utódra rengeteg szülői gondoskodás jut.

A korlátozás szó sem használható a népesedés terén – hiszen százmilliók vágyalma a kisebb család és szegény nők százmilliói élnek állandó rettegésben a következő terhektől. Kínában se az egykepolitika vitte le a termékenységet, hanem már előtte egy évtizeddel a tömegek akarata, amikor a szaporodást erőltető Mao hatalma megroppant és az eszközök elterjedtek. Közel negyedmilliárd párkapcsolatban

elő termékeny korú nő szeretne családtervezni, de nincs rá tudása, eszköze, sőt általában joga sincs. Tehát itt nem arról van szó, hogy mi minek szólunk bele abba, hogyan éljenek, hanem arról, hogy segítsük abban őket, amit ők is akarnak, és nekünk is érdekünk. A mi helyi problémáink csak a homokszemek. Először tegyük a tálba a nagy köveket, aztán a kavicsokat...

- **De a nagy kövek belerakása nem áll hatalmunkban.**
- Dehogynem. Egyszerűen érzük el a külügynél, hogy a nemzetközi fejlesztés tízmilliárdjait a leghatékonyabb módon, azaz családtervezési lehetőségek megteremtésére használják. A szegény országok segítése nemzetközi kötelezettségünk, amit így is messze alulteljesítünk. Ráadásul sokkal többet ér el a hazai környezet védelmében, mint ha itthon költenénk el. Attól, hogy ezt értelmesebben költik el, semmivel nem jut kevesebb hazai környezetvédelemre. A zöldmozgalom küzdelme a ránk zúduló bajokkal, kilátástalan e nélkül. Amikor a lakás úszik, minden elázik, akkor az ember első dolga nem az, hogy próbálja a vizet fölítatni, hanem először is a fürdőszobába rohan, és elzárja a nyitva felejtett csapot. Erre nem lehet azt mondani, hogy a fürdőszoba messze van, foglalkozunk inkább a saját szobánk szőnyegével. Afrika és India a Föld fürdőszobája, ahol a helyiek küszködnek a csap elzárásával és mi nem segítünk nekik. A családtervezési lehetőségek nélkülözése nagyon súlyos nélkülözés. Évente egymillió csecsemő hal meg amiatt, mert két szülés közt még másfél évet se sikerült várni a fogamzásgátlási lehetőségek hiánya miatt, s a csecsemőhalálozás háromszoros, mert az anyai szervezet még nem is tudott regenerálódni az előző szülés után. Nők százezrei halnak bele évente a fogamzásgátlási lehetőségek hiányába és milliónyi gyermek marad árván. Segíteni a családtervezési lehetőségek nélkülözésén alapvető szociális, humanitárius és emberi jogi kötelesség. A családtervezés emberi jogát akkor is biztosítani kellene, ha nem is lenne túlnépesedés meg ökológiai válság.
- **Lehet, hogy ezeknek az országoknak óvszert kellene osztogatni, kérdés, hogy használnák-e? Alapvető kulturális probléma, hogy jön a fejlett nyugat a gyógyszerekkel és a gumikkal, és meg akarja mondani a tutit.**
- Népeségrobbanás a természeti népeknél nem volt, mert megtanultak egyensúlyban élni a környezetükkel. Az életformájuk nem föltétlenül környezetbarát, de mivel a népességet egyensúlyban tartják, környezetterhelésük egyensúlyban

marad az eltartóképességgel. Jared Diamond az *Összeomlás* című könyvében számos összeomlott civilizációt vizsgál – a túlnépesedés mindegyik esetében alaptényező volt.

Akik túlterhelik a környezetüket a túlnépesedésükkel, mert nem tudnak időben visszafogni népességben és fogyasztásban, azok vagy elvándorolnak egy szabad területre (amíg volt ilyen), vagy megszállnak egy szomszédot – különben jön az összeomlás. Ez a birodalmi logika. A népesedési verseny a fegyverkezési verseny része. A hatalmaknak mindig érdekük volt a túlnépesedés, mert amiből túltermelés van, az olcsó. Legyen az munkaerő (rabszolga, proletár, jobbágy...) vagy élőerő (katona). A fölösleget némi társadalmi nyugtalanság keretében elviszi az éhség, a betegség meg az erőszak.

A kínai kormány beleszól, hány gyereke lehessen egy párnak – de szinte mindig minden hatalom beleszól, csak ellenkező irányban, erőltetve a szaporodást. Ez annyira beépült évezredek során a vallásokba, erkölcsökbe, kultúrákba, annyira megszoktuk, hogy észre se vesszük, csak ha nagyon durván erőltetik, mint például Hitler: „Asszonyoknak szülni kötelesség, lánynak dicsőség!” Rákosit nem zavarta, hogy ez hitleri mondat, kiíratta a magyar szülőthtonok kapujára az ötvenes években.

- **A BOCS Alapítvány rálépett egy olyan pályára, amelyen egyedül focizik, ráadásul nemzetközi porondon. Tehát nem kell itthon „vesződni” a csip-csup hazai ügyekkel, a külföldi projektekre kiírt pályázatokban egészen más a források nagyságrendje, gondolom. És aligha kell felmutatnia olyasfajta eredményességet, mint a hazai kicsi civileknek, akik mondjuk pataktisztítást vállalnak. A BOCS olyan lehet a zöldmozgalomban, mint a diplomata a pórnép közt.**

- Ellenkezőleg. Kis vidéki szervezet vagyunk, harminc évig mindent önkéntesen csináltunk, s a nemzetközi pályázatokhoz nem is vagyunk elég nagyok, csak partnernek kérnek föl nagyobb szervezetek bennünket. Ezeknél a pályázatoknál nagyon szigorúan ellenőrzik a beszámolókat. Állandóan engedményeket kell kérnünk, mert az elmaradott magyar helyzet miatt nem tudjuk elérni az indikátorszámokat.

- **Milyen projekteket vesz részt a BOCS?**

- Egy német–osztrák–dél-afrikai–magyar programban a 50 fölöttiek felgyülemlett élettapasztalatát hasznosítjuk. Ennek a korosztálynak nagyobb esélye van fölismerni az észrevétlenül lopakodó fenyegető megatrendeket, mert a képzés

hatására fel tudják fedezni a gyerekkoruk óta történt fokozatos, de évtizedek alatt már óriási változásokat. Például David Attenborough a *Hány ember élhet a Földön?* című filmjében elmondja, mennyire hihetetlen és sokkoló számára, amikor belegondol, hogy születésekor még 2 milliárd ember sem volt a világnépesség, most pedig elérjük a 7 milliárdot. Ennek a filmnek elkészítettük a magyar feliratozását, de senki nem siet másorra tűzni.

Egyik projektünkben hat országból két-két fiatal ment ki Eritréába három hétre. Látták, hogy a falvakban, törzsi viszonyok közt először az öregek esznek. Az öreg a legfontosabb személy, az élettapasztalat a legnagyobb kincs. A mi civilizációnkban az öregek munkát se kapnak, már az 50 feletti sem. Mivel a világ gyorsan változik, elavul a tudás. Élettapasztalat nélkül viszont nem lehet megérteni, mi történik velünk. Anyák éjszakája programokat szervezünk, tudományos és oktató anyagokat adunk ki, lobbizunk a nemzetközi fejlesztés irányváltásáért, elemezzük a magyar és a globális folyamatokat, előadásokat, médiaszerepléseket és képzéseket tartunk, összefogásokat szervezünk...

Egy másik projektünkben – holland a főpályázó, német és máltai a partnerünk – újságírókat küldünk a szegény világba körülnézni, egészen máshogy, mint a turisták, hogy az ökológiai gondolkodás szellemében írjanak a túlnépesedés témájáról. A milliárdnyi éhezőnek, akik már élik azt a katasztrófát, ami a túlnépesedett Föld lakóira vár, nincs hangja, senki nem figyel rájuk. Nincsenek abban a helyzetben, hogy bármilyen üzenetet eljuttassanak a döntéshozókhoz.

■ **Hogyan látja a BOCS helyzetét a zöldmozgalmon belül? Kicsit bosszantó, hogy mindig ugyanazt hajtogatja, kicsit kívülálló, mert a globális kérdésekkel jórészt külföldi terepen foglalkozik...?**

■ Mi is csináltuk mindazt a lassan négy évtized alatt, amit máskor, csak mi sokoldalúan és rugalmasan, egyre fontosabb kérdésekre koncentrálna. Ez vezetett a mai fókuszunkhoz.

■ **Azt mondta, a BOCS sikeres. Ez miben látszik?**

■ 37 év távlatából, most már több nemzedéket tanítva látszik, hogyan válik az ember képessé arra, hogy a saját nemzőképességével megtanuljon felelős, humánus módon bánni. Kezd kifejlődni az érzékünk, hogy képesek legyünk kommunikálni az eljövendővel, akik csak évek, évtizedek múlva fogannak majd meg – képesek legyünk az ő fejükkel gondolkodni. Ne úgy kérdezzünk: akarunk-e gyereket, hanem

úgy, hogy igazán szeretne-e egy gyermek hozzánk és most megfoganni. Ez egy új pszichés, agyi képesség. Aki akarja, mondhatja ezoterikusnak vagy vallásosnak is.

■ **Úgy látja, hogy terjed ez a szemléletmód?**

■ Igen, nagyon. Emlékszem azokra az időkre, amikor a klíma-kérdés még csak szűk tudományos körökben merült fel. Aztán egyszer csak átcsapott a küszöbön, s azóta meghatározó témává vált. Az utóbbi években a népességrobbanásról egyre több a tudományos anyag. Hamarosan be fog törni a köztudatba, és nem igazán fogjuk érteni, hogyan lehettünk ennyire vakok...

■ **A zöldmozgalom rengeteg változást elért környezetudatosság tekintetében. Nem igaz, hogy folyamatosan veszít.**

■ Különbséget kell tenni felszín és valóság közt. Csak a reál-folyamatok számítanak. A kommunikációs szféra zeng a környezetudatosságtól, de közben az adatok a környezeti terhelés és romlás súlyosbodását mutatják. Mindenki arról beszél, hogy ökológikusan kell élni, a fogyasztást visszafogni, de a gyakorlatban óriási a képmutatás és önbecsapás. Amit a zöldmozgalom zöldre festésnek nevez a cégek esetében, az igaz a magánemberekre is. Az emberek nem akarnak lemondani a fogyasztásról, de tényleg elhiszik magukról, hogy tettek valamit a környezetért. Mondok egy példát: egy nagyon komoly cég igazgatójával beszélgettem, és azt mondja, ő most már odafigyel arra, hogy a szpré ne gázos legyen, hanem pumpás, és amikor a felesége kidobta az üres műanyag flakont, ő kivette a szeméből, és amikor kocogott, elvitte a legközelebbi szelektív gyűjtőbe. És úgy érzi, komolyan cselekedett a környezetért.

■ **Még firtatnám egy kicsit, hol méri le, hogy a BOCS sikeres...?**

■ Inkább úgy fogalmaznék, hogy sajnos sikerre van ítélve, mert a válság egyre súlyosabb és a népesedés alapvető jelentősége egyre nyilvánvalóbb. 2003-ig csak önkéntesekkel dolgoztunk, ma már komoly csapatunk van. Ha a Jane Goodall és David Attenborough védnökségével működő Optimum Population Trust becslése alapján számolunk, a BOCS munkája tavaly már tízezer tonnás nagyságrendben segített szén-dioxid-kibocsátást megelőzni a baleset-nemzések megelőzésével.

■ **Szokott még járni az országos találkozókra?**

■ Igen, kezdettől ott vagyok az OT-n. Szekciót tartok, ápolom a kapcsolatokat, mindig osztok valamit. Ezt szeretik, mondják

is: „mindig van valami új anyagotok”. A 37 év során valóban számtalan zöldüggyel foglalkoztunk. De mert a népesedés a legnagyobb hatású környezeti tényező és ehhez nem ért senki, egyre jobban erre kell koncentrálnunk.

- **Hogyan értékeli, milyen irányban halad, hogyan tematizálódik mostanában a zöldmozgalom? Ez leginkább az OT-kon látszik, gondolom.**
- Az OT jelentősége és létszáma is csökken, sajnós. Én ezt szűkszerűnek érzem. Hősies, de kilátástalan küzdelem, mint amikor a lengyelek lovas hadsereggel próbálták megállítani Hitler tankjait. A zöldmozgalomnak is szembe kell néznie a túlnépesedéssel és támogatnia a fogamzásgátlás evolúciós ugrását: enélkül nyomort propagál s arra nem lesz vevő senki. Lehet persze a technikában bízni, hogy megoldja a fogyasztást környezet-túlterhelés nélkül, de a technika már eddig is alulmaradt a túlnépesedéssel folytatott versenyfutásában. Az utóbbi két évszázad óriási tudományos-technikai forradalma ellenére ma több ember éhezik, mint amennyi kétszáz éve összesen élt a világon! Pedig a technika olyan kockázatos dolgokat is bevet, amiket a zöldek elleneznek (atom, GMO stb.) és már másfélszeresen kiszorolja a Földet, amivel az emberiség a saját sírját ássa.
- **Na de Magyarországon nem lehet azt mondani, hogy „emberek, mi itt a környezettudatosság tekintetében tök mindegy, hogy mit teszünk, ne is tegyünk semmit, inkább érzjük el, hogy ne szülessen annyi gyerek Afrikában!”**
- Ahogyan említettem, az emberiség egyetlen kicsi csónakban evez. Ha Afrika miatt veszítjük el a munkahelyünket és boldogul meg a klímánk, akkor Afrikában kell cselekednünk ennek megelőzéséért. Épp a hazai környezetvédelem érdekében kell a népességgrobbanás globális nyomását csökkenteni. A csaták alapszabálya, hogy el kell vágni az ellenfél utánpótlási vonalait.
- **Annak idején, amikor kuratóriumi tag volt az Ökotársban, voltak ilyen típusú elvi vitáik? sAz Ökotársnak például alapítzise volt, hogy érdemes apró, kicsi helyi célokat kevés pénzzel támogatni.**
- Amennyire vissza tudok emlékezni, nem voltak olyan pályázatok, amelyeket szívből támogattam volna. Megvolt ez az érzésem akkor is, hogy fűhöz-fához kapkodunk, de nincs koncepció, globális látás, hatékonyságmérés, stratégia. Talán ha a pénz egy részéből már akkor képzéseket tartunk, hogy

növekedjen a globális, stratégiai látásmód...! De ki képezze képzőinket, ki tanítsa tanítóinkat? Az idejött nyugati képzőknél se láttam, hogy értették volna a globalizációt és az ökológiát.

Nagyon érdekes korszak volt, amikor Foltányi Zsuzsa fölkért kurátornak, és jobban megismertem Gyulai Ivánt, Kalas Gyurit és a többieket. Az én spéci gondolkodásom akkor se számított „mainline”-nak – ott is kicsit csodabogár voltam. A magam módján részt vettem a bírálásban, sokat tanultam – láttam, milyen csoportok vannak és mi mindennel foglalkoznak.

Nem emlékszem különösebb szakmai nézeteltérésekre. Sokat tanultam tőlük és remélem, hogy ők is tanultak tőlem. Például Kalas Gyurinak fergeteges ötletei voltak, és gyakran meg is valósította ezeket. A „Tapsosa laposra” jelszót ő találta ki – ma már minden szelektív hulladékgyűjtő cég ezzel a jelszóval él. Mindig is kedveltem azt a stílusú meghökkentő mozgalmi munkát, amilyen az övé is.

Akkor mondtam le, amikor elmentem Amerikába, valamikor 2000 előtt. Az egy hosszabb út volt, sok előadást tartottam, rengeteg szervezni- és készülnivalóval járt. Úgy éreztem, fontosabb, mint hogy a zöldmozgalom rutinszerű működésében részt vegyek. Mindig azt kerestem, ami nagyon fontos és mégse csinálja senki. Mindig az új utak és a különleges fehér foltok vonzottak. Ha sikerült másokat is belevonni, akkor már rájuk is hagytam, és elkezdtem valami újat.

Ma nem látok markáns trendeket. Talán amiatt is, mert nekem a szűk értelemben vett „zöld” ügyek csak szeletei a nagy tortának, amelyben benne vannak a szociális, az emberi jogi, vallásügyi kérdések, a nemzetközi fejlesztés, a béke, a szexuális és reprodukív egészség, és a többi, amelyek mind részei az ökológiai válságnak. A problémákat csak sokoldalú megközelítéssel lehet gyógyítani.

Az interjú 2010 októberében készült.